

De Proeftuin

De zomer is voorbij, de oogst van appels en peren in volle gang. Daar merk je in Scherpenzeel niet zoveel meer van. Vroeger had elke boerderij wel een eigen 'bongerd'. Aan het begin van de vorige eeuw was er in ons dorp een proeftuin die werd onderhouden door leden van Horticultura, de plaatselijke tuinbouwvereniging die in 1909 is opgericht. In die tuin groeiden appels, peren en perziken, maar ook frambozen, aardbeien en bessen. Later werden er daarnaast verschillende soorten groenten geteeld.

Landbouwschool in de Proeftuin

Jonkheer Van Citters, eigenaar van de grond en ook van Landgoed Lambalgen, stelt in 1909 tegen gunstige voorwaarden één hectare voor de aanleg van een proeftuin aan Horticultura beschikbaar. Hij laat op zijn kosten de grond diep ompspitten en voor de afwatering sloten graven. Ook zorgt Van Citters voor de afrastering rond de proeftuin. De tuin ligt op Woudenbergs grondgebied aan de zuidkant van de Stationsweg. Het doel van proeftuinen is de tuinbouw te stimuleren en de teelt van gewassen te 'beproeven'. De overheid bevordert de aanleg van proeftuinen en stelt subsidie beschikbaar, ook aan de proeftuin in Scherpenzeel. In Nederland zijn er in 1913 negenentwintig proeftuinen. Ze staan allemaal onder leiding van een Rijkstuinbouwleraar. Hier is dat de heer Iden van de Rijks Hoogere Land-, Tuin- en Boschbouwschool in Wageningen. Het effect van de tuinen is al snel zichtbaar: ze bewerkstelligen de teelt van gewassen op plaatsen waar dat voorheen niet het geval was. Tot 1918 teelt Horticultura alleen fruit in de proeftuin. De mooiste vruchten zijn op fruittentoonstellingen te bewonderen en vallen in de prijzen. Onder leiding van voorzitter meester Barendrecht gaan vier bestuursleden in 1918 op excursie naar het Westland. Na terugkomst besluit Horticultura initiatieven te ontplooiën om de bestaande fruittuin uit te breiden met een groentetuin. Ook nu is grondeigenaar Van Citters de vereniging welgezin. Heeft dit misschien te maken met het feit dat hij is getrouwd met een zuster van de erevoorzitter van Horticultura, burgemeester Anton Royaards? Anderhalve hectare gras- en bouwland wordt geschikt gemaakt voor de groenteteelt,

zodat de totale oppervlakte van de tuin tot 2½ ha groeit. Voor het telen onder glas in broeibakken schaft de tuinbouwvereniging zeshonderd eenruiters (glasramen) aan in het Westland. Als chef van de fruit- en moestuin benoemt men J. Buddingh uit Renkum. In de tuin groeien komkommers, kool, wortels, bieten, pronkbonen en tomaten. Het moet een mooi gezicht zijn geweest, want de krant meldt in 1921: *'De Proeftuin geeft een rijke entree aan ons dorp. De vele vreemdelingen die in de zomertijd ons dorp passeren gaan deze prachthof niet ongemerkt voorbij'*. Voor belangstellenden organiseert Horticultura tuinbouwwintercursussen over grondbemesting, plantenziektes, fruit- en groenteteelt en houden vaklieden lezingen. De gemeente stelt in de openbare school een lokaal beschikbaar, maar later heeft men in de proeftuin een eigen gebouw. Volgens cursusleider Van Stralen is de grond in Scherpenzeel geschikt voor de teelt van Brussels lof (witlof), hij adviseert die groente te gaan verbouwen. In 1919 telt de vereniging 134 leden. Helaas kost de groenteteelt meer dan het opbrengt, zodat al in 1921 het besluit valt de moestuin te beëindigen en in plaats daarvan op de vrijgekomen grond ook over te gaan op fruitteelt. Ook nu neemt de jonkheer de kosten van de aanplant van fruitbomen voor zijn rekening. De opbrengst komt natuurlijk aan hem ten goede. In de fruitschuur op Landgoed Lambalgen kan hij veel fruit bewaren. Het jaar daarop is er onenigheid in het bestuur van Horticultura en treden de bestuursleden af. De exploitatie van de proeftuin komt als gevolg daarvan in 1922 in handen van Van Citters. De tuinbouwvereniging gaat met een nieuw bestuur verder, maar zonder proeftuin. De landbouwschool opent in 1932 op het terrein van de proeftuin een nieuw schoolgebouw. Een deel van de proeftuin wordt vanaf dat moment gebruikt voor praktijklessen plantkunde. Begin jaren zestig loopt de belangstelling voor landbouwonderwijs sterk terug, zodat in 1963 wordt besloten geen nieuwe landbouwschool in de proeftuin te bouwen. Coöperatie Woudenberg, eigenaar van de grond, verkoopt het terrein aan de gemeente Scherpenzeel die de grond gebruikt voor de bouw van de ULO in 1966. Tot die tijd hebben op die plek fruitbomen gestaan. Een ander deel van de proeftuin is tot 1962 in eigendom van nazaten van jonkheer Van Citters. De gemeente koopt in dat jaar ruim 1½ ha van de familie en laat door het Bouwfonds Nederlandse Gemeenten een bungalowpark ontwikkelen dat in 1966 wordt opgeleverd en de toepasselijke naam Proeftuin krijgt. De Coöperatie Woudenberg heeft een viertal woningen voor medewerkers gebouwd in de proeftuin aan de Stationsweg. In de voormalige tuin zijn nog meer woningen verzezen, zodat van het oorspronkelijke grondgebruik niets meer is terug te vinden. Na sluiting van de mavo in 1997, heeft het schoolgebouw plaatsgemaakt voor woningen en zijn aan het Westeinde huizen gebouwd op het voormalige schoolplein.

September, 2015